

S8E1. Hans Hendrik: Den oversete polarhelt

Bjørn: I årene 1853-83 var dagens hovedperson med på fem store amerikanske og europæiske ekspeditioner, hvoraf flere havde til mål som de første at nå Nordpolen. Han var en fænomenal jæger, kajakmand og rejsende, og han er den primære årsag til, at i hvert fald den sidste store ekspedition ikke blev en kæmpe fiasko, da han reddede livet på flere af de andre ekspeditionsmedlemmer. Han var også en del af den besætning, som blev fanget på en drivende isflage i et halvt år, hvilket må være en af de mest utrolige begivenheder, jeg er stødt på i den arktiske opdagelseshistorie. Han må desuden også være en af de arktiske opdagelsesrejsende med størst erfaring og flest dramatiske hændelser på sin vej. Men hvem var han? Hvilke ekspeditioner var med på? Og hvorfor var han så uvurderlig? Du lytter til Den Yderste Grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig. I denne sæson fokuserer vi på de oversete helte. Med fra et lydstudie i Nuuk har jeg Pauline Knudsen. Velkommen til, Pauline.

Pauline: Tak skal du have.

Bjørn: Du er uddannet arkæolog, har tidligere været ansat på Sisimiut Museum og Det Grønlandske Nationalmuseum og er i dag leder af Greenland Visitor Center. Og så har du medvirket i en serie om grønlandske ekspeditionsdeltagere for KNR. Dagens hovedperson hed Hans Hendrik. Pauline, hvem var Hans Hendrik?

Pauline: Ja, Hans Hendrik bliver kaldt Suersaq på grønlandsk. Han var en mand, som er født i Qeqertarsuatsiaat, Fiskenæsset. Han er født i 1834. Det er en herrnhutisk bygd, han kommer fra, så han har haft en streng kristen opdragelse i sin barndom. Men hans far dør faktisk kort før, måske et par år før, at han bliver taget med på sin første ekspedition. Så han er faktisk uerfaren, da han bliver hentet af det første ekspeditions-skib.

Bjørn: Og Pauline, så var det jo faktisk sådan, at Hans Hendrik i modsætning til mange af de andre grønlandske ekspeditionsmedlemmer på mange af de andre ekspeditioner skrev sin historie ned. Og det er jo heldigt nu for eftertiden og for os, for det giver os en enestående mulighed for at få historierne fortalt ud fra hans og dermed grønlændernes perspektiv. Og lad os dykke ned i den første ekspedition, som du lige nævnte. Den, der var ledet af ham, der hed Kane. Hvad var det for en ekspedition?

Pauline: Den hedder The Second Grinnell Expedition in Search of Sir John Franklin. Og det er en eftersøgningsekspedition, kan man godt kalde det, efter Franklin-ekspeditionen, som var en ekspedition, der forsvandt. De tog afsted fra England i 1845 for at finde Nordvestpassagen i to skibe. Det var en stort anlagt ekspedition. Det er nok den ekspedition, som har været mest eftersøgt, og den har faktisk været eftersøgt helt op til vores dage. Men den ekspedition, som Hans Hendrik kommer med på, er i 1853, og ekspeditionen er ledet af Elisha Kent Kane. De lægger til i Qeqertarsuatsiaat, Fiske-næsset, for at finde et par grønlandske ekspeditionsdeltagere, som de skal bruge. De vil gerne bruge dem som tolke, fordi man jo ved, at der lever mennesker deroppe i det nordligste Arktis. Og så har de også brug for nogle hundekuske og nogle fangere til at fange mad til dem. Og det er derfor, det er vigtigt for dem at få nogle grønlandere med. Der er faktisk ikke nogen, der er interesserede i at tage med ham, så til sidst melder Hans Hendrik sig. Hans mor er meget imod det. Også fordi, at hun jo har mistet sin mand, og Hans Hendrik har først lige lært at fange sin første sæl. Så hun er faktisk sikkert rigtig afhængig af, at han kan fange for hende. Men han beslutter sig altså for at tage afsted, og de sejler så op nordpå.

(sang)

Bjørn: Hvor mange grønlandere er med? Ved vi det?

Pauline: Det er faktisk kun Hans Hendrik, der er med her af grønlandere. Men de lægger også til i Upernavik, hvor de får en dansk bødker med, som har været bødker deroppe i en hel del år, og som er grønlandsk gift. Så det er faktisk den eneste, som Hans Hendrik rigtig kan tale med på denne ekspedition. For selvom han er vokset op hos tyske missionærer i Qeqertarsuatsiaat, så vil jeg tro, at hans engelske sprog har været meget begrænset på det tidspunkt.

Bjørn: Hvordan har han det med de andre ekspeditionsdeltagere? For det er jo sådan, at han også - og det lærer vi snart - er med på mange ekspeditioner, og det er meget skiftende behandling, han får. Hvordan har han det med resten af besætningen? Med Kanes besætning?

Pauline: Det virker, som om han egentlig har det okay. Men efterhånden som de er deroppe i nord - de ligger jo frosset fast i isen deroppe ved (...). Så oplever han den mindre flatterende side af de danske ekspeditionsdeltagere. Og det er jo specielt befalingsmanden, som han skriver, ikke er god ved besætningen på skibet. Og han oplever også nogle optrin, som han ikke er særlig glad for på skibet. Han skriver jo blandt andet om, at nogle af de menige på skibet blev korporligt afstraffet. Og han synes, det er væmmeligt at se på. At opleve. Det er tydeligt, at han ikke er vant til den slags ting.

Bjørn: Og sker det for ham selv? Eller frygter han måske, at det kommer til at ske for ham?

Pauline: Nej, sådan oplever jeg det ikke. Det skriver han i hvert fald ikke om, at han bliver korporligt afstraffet. Men han føler sig truet nogle gange, og det skal vi jo nok komme nærmere ind på. Hans Hendrik har jo stort set aldrig været andre steder end sin bygd, Fiskenæsset eller Qeqertarsuatsiaat. Og det er hans første overvintring i Arktis. De fryser inde der ved (...). Og så kommer vintermørket. Om efteråret får han jo gået lidt på jagt. Han fanger lidt rener og lidt harer, men det er ikke meget, han fanger. Og så bliver det mørketid, og han kan ikke komme nogen steder. Og så tror jeg faktisk, han bliver deprimeret. Han bliver nedtrykt, og han siger, at dette store mørke... Han er bange for, at det aldrig bliver lyst igen. Han er ikke vant til mørketid. Der, hvor han kommer fra, der bliver der godt nok meget lidt lys tilbage i december måned, men der er trods alt et par timers dagslys hver dag. Men der, hvor de er oppe, ved (...), er det polarnat i tre til fire måneder.

(musik)

Bjørn: Pauline, en af de ting, du havde sendt til mig i dag, så jeg kunne forberede mig lidt på vores samtale, det var jo også nogle dele af disse ting, han skrev undervejs. Og jeg bed mærke i en særlig ting, som jeg håber, det er okay, at jeg læser op for dig her. For det var jo sådan, at han også for første gang møder disse inuitter, som formentlig kun sjældent har fået besøg af folk sydfra. Hans Hendrik skriver således: "Engang da jeg kom hjem fra jagten, så jeg mange mennesker på isen ved siden af skibet. Det var de nordlige indfødte, som jeg her mødtes for første gang i mit liv. Mens jeg gik hen mod skibet, kom to af dem løbende mig i møde. Den forreste, da han nåede mig, sagde med stor venlighed "Er du indfødt?" "Ja, jeg er indfødt." "Ligeså," sagde han. "Har du fået

harer?" "Ja, jeg har fået tre harer." Og så spurgte han "Med hvad slags våben har du fået dem?" Jeg svarede "Se, her er mit skydevåben." Men disse ord forstod han ikke. Dog betragtede han bøssen nøje. Jeg sagde "Den rækker langt. Den bruges både til harer, rensdyr, ryper og fjordsælhunde." Derudover studsede han. På min vej tilbage til skibet havde jeg ondt ved at komme frem for mennesker, da de ville tale med mig, men ikke forstod alle mine ord. Da jeg første gang så disse indfødte, blev jeg rigtig nok bange, da jeg ikke kendte deres sindelag. Jeg troede, at de kunne være mulige mordere, da de boede i et land, som var helt uden europæere. Men tværtimod. Det var rigtig gode mennesker." Hvad er det for nogle mennesker, han møder?

Pauline: Det er jo den oprindelige befolkning oppe i Avannaata oppe i Thule-området. Og det er en lille stamme, som lever ved at opretholde deres eget liv. De går selv på jagt, og de har den frihed til at gøre, hvad de vil, og de er ikke vant til at møde folk udefra. Så de er fuldstændig selvforsynende, og det imponerer Hans Hendrik virkelig meget.

Bjørn: Skriver Hans Hendrik noget om, hvordan resten af ekspeditionsmedlemmerne møder disse inuit?

Pauline: Ja, det skriver han indimellem om. For eksempel er der en episode, faktisk lige efter denne, hvor de har været på skibet. De vil ikke spise der, for de kan ikke lide mæden og sådan noget, og så tager de tilbage igen til deres boplads. Men senere kommer der en mand, som hedder Majok. Og han kommer til skibet. Men inden han kommer, så har de opdaget, at en af de små træbåde, som de har, er frosset fast i isen og er blevet ødelagt. Og kaptajnen, Kane, bliver meget gal over det. Og jeg tror, at Hans Hendrik havde været ude på en harejagt, og så kommer han tilbage, og så har de låst ham den lokale inuk, Majok, inde i skibet, for de vil have en forklaring. De vil gerne have ham til at indrømme, at de har ødelagt den træbåd. Og han bliver truet med at blive afstraffet. Og Hans Hendrik har det meget skidt med det, fordi jo er mellemmanden imellem kaptajnen og Majok, der er taget til fange inde i skibet, fordi de vil straffe ham for at have ødelagt båden. De får ikke noget ud af ham, og de går i seng, og han er låst inde i båden. Og så om morgen, da de vågninge, så er han væk. Så er det lykket ham at flygte, og de ved ikke, hvordan han er sluppet ud af båden eller skibet.

Bjørn: Hold da op. Men, Pauline, det lader til, at Hans Hendrik også bliver fanget i dette. At han på den ene side skal forklare, hvordan dem, han er ansat af, eller ekspeditionsmedlemmerne, forsøger at navigere i dette. Og så selvfølgelig også de oprindelige folk, han møder. Han bliver lidt fanget mellem de to verdener, måske?

Pauline: Ja. Jeg tror virkelig, han føler sig fanget der. Han har jo fornemmet, at det er nogle mennesker deroppe, som er oprigtige, og som er venlige, og som gerne vil det godt. Det er hans opfattelse af dem, mens besætningen på skibet finder dem mærkelige. Der er også sådan nogle passager - jeg kan ikke lige huske, om det er på denne ekspedition eller nogle af de andre ekspeditioner - hvor de bliver beskrevet som ildelugtende og fyldt med utøj, og sådan meget lidt flatterende bliver de beskrevet nogle gange. Og så er der jo alle disse misforståelser, fordi de ikke kan tale rigtigt sammen. På denne ekspedition vil Kane gerne nordpå, fordi de jo har hørt om det åbne vand længere nordpå.

Bjørn: Ja, det er jo faktisk sådan, at Hans Hendrik har været på tur oppe med en mand, der hedder Morton. Oppe at finde vand. Er det ikke sådan? At Morton og Hans Hendrik har været på tur og opdager vand? Og på dette tidspunkt er det faktisk formentlig de to mennesker, der har været længst mod nord.

Pauline: Det er rigtigt, ja. Der om foråret, efter at have overvintret der i (...), tager han op sammen med Morton. Og de kommer op i Washington-land, indtil de ikke kan længere på grund af terræn og isforhold. Og så går Morton op på et sted højt oppe, og så kan han se, at der er åbent vand længere nordpå.

Bjørn: Og der tager Kane op senere. Er det om foråret, at Kane tager derop?

Pauline: Ja, så senere på foråret eller sommeren prøver han at tage derop. Eller er det året efter? Det kan jeg ikke lige huske, men han prøver i hvert fald at tage derop, og det bliver en meget kort tur. For han tager Hans Hendrik med, og så tager de to lokale inuit med. Men de lokale inuit finder hurtigt ud af, at de ikke skal derop, fordi der er alt for dybt sne til, at man kan rejse så langt op nordpå. Det bliver en alt for besværlig rejse, så de vender om. Og Kane bliver faktisk meget gal over det, at de vender om, fordi han mener, at det er fordi, de hellere vil på bjørnejagt, at de ikke tager derop. Og det ender jo med, at de kommer tilbage på skibet, og så Kane meddelte til Hans Hendrik, at han som

leder af ekspeditionen har ret til at skyde folk, som forlader ekspeditionen. Det, lader han Hans Hendrik vide. Og det er jo selvfølgelig en meget ubehagelig besked at få.

Bjørn: Nej, nej, nej.

Pauline: Så jeg tror, at i løbet af den første og anden vinter der bliver Hans Hendrik meget betænkelig ved de folk, han rejser sammen med. Både på grund af den behandling, han får af dem, og så også den behandling, han ser, de giver inuit fra området.

Bjørn: Jeg kan ikke lade være med at tænke på, at det formentlig må være en blandt flere, men måske den væsentligste eller primære årsag til, at han vælger at blive deroppe, da Kane sejler sydpå til en dansk koloni. For det er jo faktisk sådan, at Hans Hendrik bliver deroppe. Også meget længe. Fortæl om det.

Pauline: Jamen, det er faktisk der i 1855 på deres anden overvintring. Det er dårligt med fangst, og Hans Hendrik er jo ikke den store fanger endnu. Han er ret ung, og han kender ikke de lokale forhold så godt endnu. Men han bliver sendt sydpå til Itilleq for at møde inuit deroppe og få dem til at hjælpe med at skaffe noget mad, fordi de er ved at være løbet tør for mad. Og han møder så inuit og kommer på hvalrosfangst og fanger hvalrosser. Det, som fylder mest i Hans' beretning, er jo, når han er ude på jagt derude i landskabet. Man kan tydeligt mærke, at det er det, han er så glad for: At tage ud på jagt og ud på rejser. Men han bliver faktisk syg, og så kommer han i pleje på en boplads. Og han bliver simpelthen så begejstret for at være der og se den frihed, de har til at gøre, hvad de vil, og alt det mad, de har dér. Altså, det er jo sent på foråret, men de har store forråd af mad. De fanger hvalrosser, og de har depoter med mad. De kan godt lide ham, og de beder ham faktisk om at blive dér. Men han kommer tilbage til skibet igen.

Bjørn: Han skriver, at han får en plejefar. Det ved jeg ikke, om er under det første møde, eller om det er senere?

Pauline: Ja, så på et senere tidspunkt får han lov til at besøge inuit igen. Jeg tror, han siger, at han mangler nogle ting til sit tøj. Og så tager han ned til inuit længere sydpå end Itilleq, dér hvor han var første gang. Og så bliver han hos dem, og han siger, at han bliver taget i pleje hos en af fangerne. Han får en fosterfar, som jeg regner med opdrager ham og lærer ham op i at blive en inuitisk fanger deroppefra. Så han bliver hos dem

og kommer ikke tilbage til skibet. Og så da ekspeditionen længere henne på foråret i '55 beslutter sig for at tage sydpå med sine små træbåde, så prøver de at finde ham undervejs. Men de finder ham ikke, og så rejser de fra ham og efterlader ham i Nuussuaq.

Bjørn: Og hvor længe bliver han hos inuit?

Pauline: Altså, den næste ekspedition, han kommer på, er i 1860, så han er hos dem i fem år.

(Musik)

Bjørn: Og er det derfra, han kommer med på den næste ekspedition? Bor han deroppe hos disse folk i fem år, og bliver han så ligesom hevet med på den næste ekspedition derfra?

Pauline: Ja. Det er lidt sjovt, for han fortæller selv kun om sin kone, Mergut, som han får. Men kilder fra Kanes ekspedition erfarer allerede at, da de prøver at lede efter ham på vej sydpå, hører de fra nogle andre inuit deroppe, at han har fået sig en kone og er taget et andet sted hen med sin kone. Hans Hendrik fortæller selv sin fosterfar, at han gerne vil giftes på et tidspunkt, og så har han udset sig en. Men han siger, at hans fosterfar tilbyder ham sin søster, som er enke. Men han siger "Nej, tak". Men for eksempel fra den litterære ekspedition er der nogle inuit, som husker ham, og de fortæller så også, at han var gift med netop sin fosterfars søster i første omgang. Og hun har jo nogle børn, og hun er kendt som en besværlig kvinde. Så han har nok ikke, når han kommer fra sådan en kristen mission, ikke været så glad for at skulle fortælle, at han faktisk har haft en anden kone. Men fordi han var utilfreds med hende, så har han jo nok skiftet hende ud med en yngre en, som han hellere vil have. Måske har han i første omgang ikke kunne lide at afvise den kvinde, som hans fosterfar tilbyder.

Bjørn: Og Pauline, da han så får tilbudt at komme med på den næste ekspedition, denne "Hayes ekspedition", så er det måske også for at kunne få noget luft og komme væk fra disse ægteskabelige gøremål eller tilbud, hvis man kan sige det sådan. Hayes ekspeditionen havde vi aftale på forhånd, at vi ikke skulle bruge alt for meget tid på, fordi der kommer en ekspedition bagefter, som måske også er den mest kendte, utrolige og dramatiske. Men årsagen til, at jeg lige nævner Hayes, er, fordi der også undervejs

på denne ekspedition sker en ret vild ting. For han er på tur sammen med ham her Sontag. Og de to er på slædetur. Kan du kort fortælle om Hayes-ekspeditionen? Hvad gik den ud på?

Pauline: Jamen, Hayes er faktisk med på den første ekspedition, som Hans Hendrik er med på. Og han får senere samlet midler og skibe til, at han kan lave en ny ekspedition nordpå. Der er jo nationale kampe om at komme længst nordpå i denne tid. Så da han tager nordpå, lægger han ind til Kap York. Der kommer hvalfangere derop, og der også stadigvæk andre eftersøgningsekspeditioner efter Franklin-ekspeditionen. Og nogle af dem har jo hørt om Hans Hendrik deroppe og har sikkert mødt ham, og de erfarer, at Hans Hendrik faktisk gerne vil flytte sydpå. Og så har han fået fortalt, at han bare skal være i Kap York om foråret, og så skal det nok lykkes ham at komme med på en hvalfanger eller et ekspeditionsskib. Og da Hayes hører det, så sejler han ind og henter Hans Hendrik til sin ekspedition. Og Hans Hendrik får sin kone med. Og de sejler så nordpå, og det går ikke så godt med at skaffe føde, så de bliver sendt ned. Hans Hendrik bliver sammen med Sontag sendt ned for at finde nogle lokale inuit, som de kan jage sammen med eller købe noget kød af. Men det uheldige sker, at Sontag falder igennem isen. Men Hans Hendrik får ham redet op, og de kører hen til en snehytte, de har. Men det er meget koldt, og Sontag fryser ihjel. Hans Hendrik kan ikke komme tilbage til skibet med det samme og tager så sydpå i stedet for og er sammen med de lokale inuit, før han kommer tilbage til skibet. Og da han kommer tilbage til skibet, fortæller han så om, at Sontag er død.

Bjørn: Pauline, det er voldsomme begivenheder. Dramatiske begivenheder. Det bliver snart endnu værre. Men jeg sidder lige og brænder inde med endnu et citat, som du har sendt mig forinden, som jeg rigtig gerne vil læse op, for det er Hans Hendriks egne ord om episoden med Sontag, der går igennem isen. Det vil jeg lige læse op for dig: "Isen brød op, hvorfor vi gik op på land og nåede en lille fjord, som vi satte tværs over. Vi ville køre videre over land, men kunne ikke komme frem og måtte tilbage og ned, op på isen. Derved faldt min ledsager gennem isen, der kun var en grød af sne. Da jeg ikke kunne nå at få fat i ham, mindedes jeg en rem, som hang på slæden. Denne kastede jeg ned til ham, og ved dens hjælp fik jeg ham op med stor møje. I den svære snestorm var han allerede begyndt at blive stivfrossen, da han fik taget klæderne af, krøb i soveposen og blev lagt op på slæden, hvorpå jeg kørte ham tilbage til vores snehytte. Omsider blev det værre og værre med min ven, uagtet at han lå i bjørneskindsposen. Hans åndedræt

blev stadig sparsommere. Også jeg gennemtrængtes af en frygtelig kulde, da jeg først var blevet varm af anstrengelse. Hele natten åndede han dog endnu, men om morgenen hørtes kun sjældent et svagt åndedrag. Da jeg selv var på nippet til at fryse ihjel, dækkede jeg hytten til med sne og ilede sydefter for at finde mennesker." Altså, jo mere jeg bladrer i dette, som du har sendt mig, jo flere helt vilde ting dukker op. Og nu bliver det lige om lidt næsten ikke til at tro på, for nu skal vi ud på Hall-ekspeditionen og på dette skib, der hed Polaris. Hvad skulle Polaris?

Pauline: Polaris skulle op og finde Nordpolen. Det var jo blevet til sådan en konkurrence mellem nationerne om at komme op til Nordpolen på dette tidspunkt.

Bjørn: Polaris-ekspeditionen er fra 1871-73. Og. Det er dér, som jeg startede med at sige indledningsvis, at de på en helt ufattelig måde pludselig havner på drivende is. Er det for tidligt, at vi havner ude på isen, Pauline? Er der andet, vi skal dykke ned i på Polaris-ekspeditionen, før de pludselig befinder sig på en drivende isflage?

Pauline: På denne ekspedition er det jo sådan, at Francis Hall, som er ekspeditionsleder, har taget nogle inuit med fra det canadiske Arktis. Så de har de to inuitter, Joe og Hannah, og deres plejedatter med. Og faktisk forlanger Hans at få sin familie med, da han skal med på denne ekspedition. og han har på det tidspunkt tre eller fire børn.

Bjørn: Jeg husker, det er tre børn.

Pauline: Ja, de har tre børn med op. Denne ekspedition når faktisk meget hurtigt meget langt nordpå. De kommer faktisk næsten helt op til Robinson Kanal, før de bliver fanget i isen og ikke kan komme længere nordpå. Og mens de er deroppe om vinteren, så føder Mergut, som er Hans Hendriks kone, også et barn deroppe.

Bjørn: Og barnet bliver opkaldt efter kaptajnen. Er det ikke sådan?

Pauline: Jo, og skibet. Barnet, som er en dreng, bliver kaldt for Charles Polaris. Og det er også lidt betegnende, for jeg tror, det er en overraskelse for de andre ekspeditionsdeltagere, at de nu pludselig har et barn mere. Og de har nok slet ikke opdaget, at hun var gravid, hans kone.

Bjørn: Ved vi, hvordan Hans Hendrik har det med de andre ekspeditionsdeltagere. Han var jo med på den første ekspedition med Kane, hvor han - for at sige det mildt - ikke var særlig begejstret over, hvordan de behandlede nogle andre end dem selv. Hvordan har han det om bord på Halls ekspedition her?

Pauline: Jeg tror, han har det nogenlunde. Det virker som om, han har det nogenlunde her. At han kommer godt ud af det med Hall. Han kalder ham faktisk for deres beskytter, for Charles Hall dør faktisk på denne ekspedition. Efter de har været på en af deres ekspeditioner, bliver han syg. De har vinterhavn deroppe meget langt nordpå i Naresstrædet. Og så dør han af sin sygdom. Og det bedrøver Hans Hendrik meget, at han dør, fordi han mener, at det er deres bedste beskytter på denne ekspedition.

(Musik)

Pauline: Man kan godt mærke, at han ikke er helt tryk ved de andre. Og jeg tror specielt også, at han føler sig bagtalt. Det er som om, at han tror, at nogle af de menige besætningsmedlemmer bagtaler ham. Men på denne ekspedition har han det jo meget bedre end på de andre ekspeditioner, han har været på, fordi han trods alt har den anden inuitfamilie og konen og børnene med.

Bjørn: Det er hans gode inuit-kammerat, John, ikke?

Pauline: Ja.

Bjørn: Og ved du hvad, Pauline? Jeg sidder igen med disse fine citater fra Hans Hendrik, for jeg synes, det er så fint, at vi netop har denne mulighed for også at høre hans stemme. Så jeg tillader mig lige at læse lidt mere op fra hans beretning, som kickstarter dette - vil jeg tillade mig at sige - kæmpe drama, hvor ekspedition pludselig bliver adskilt i to, og han havner i en gruppe på drivende is, hvor de kommer til at tilbringe de næste utrolige 6 måneder. Her kommer starten på dette drama, der kommer til at udspille sig. Hans Hendrik skriver: "Imens vi endnu sad indeklemte i isen med skibet, rejste vi et telt på isen og fyldte det med brødforråd. Da kom der en svær søndenstorm. Om natten drev isen mod land, og det knagede i skibet, som om det skulle det splintres ad. Der førte John og jeg i nattens mørke vor koner og børnene, af hvilke det ene kun var to måneder gammelt, ned på isen, tillige med vore småsager, og bragte dem et stykke vej

bort fra skibet. Straks brød isen op rundt om skibet, der kom i drift, og vi blev forladte. I alt, med vore hustruer og børn, 19 mennesker med skibets to både, og vi troede, at skibet måtte synke." De er altså fanget - 19 mennesker, et telt, en slæde (måske flere), to både og trods alt noget mad og et lille barn på to måneder. Fortæl, hvad der sker.

Pauline: Allerede i deres overvintring kommer skibet til skade. Det bliver klemt i isen, og det bliver aldrig rigtig godt efter det. Og den bugt, de ligger i, er meget åben, så de er ikke særligt beskyttede. Så, som citatet siger, føler de sig nødsagede til at flytte ud på en isflage, fordi de føler, at båden kan synke. Men der er altså nogle, der bliver i båden. Og de forsvinder fra båden, og så begynder de at drive mod syd på denne isflage. Og mens de driver mod syd, ser de også skibet på et tidspunkt, men de kan ikke komme hen til det. Og så mister de sigten af det igen. Og de ser faktisk ikke skibet igen. Og de begynder virkelig at drive på denne isflage. De har godt nok det proviant, som de har taget ned på isen og bygget ind i den snehytte, som de har på denne isflage. Men denne isflage bliver jo også mindre med tiden.

Bjørn: Ja, den brækker over i flere dele og sådan noget. Denne formentlig store isflage begynder at brække og flække.

Pauline: Det gør den. Men de bliver på den og driver videre sydpå.

Bjørn: Hvordan klarer de sig, Pauline, om bord? Eller "ombord"... Det vil sige: Hvordan klarer de sig på en drivende isflage i 6 måneder? Det er jo ikke til at fatte.

Pauline: Det er jo på grund af Hans Hendrik og Joe, den inuitiske mand. De går jo på jagt. De har deres kajaker og kan gå på sæljagt. Der kommer også isbjørne. De er jo i et farvand med isbjørne. Der kommer også isbjørne, som de må skyde. Der er også en episode, hvor det er rigtig dårligt vejr, hvor Hans Henrik er ude. Og da han i mørket prøver at komme tilbage til de andre i bådene og snehytten, så er han lige ved blive skudt. For de tror, at han er en isbjørn. Men de når at opdage, at det er Hans Hendrik, så han bliver ikke skudt som en isbjørn på vej hen til lejren, hvor de er på isflagen. Men det er Hans Hendrik og Joe, den anden inuitiske mand fra Canada, som fanger sæler og isbjørne til dem. Så det er det, de lever af. Men de er der i flere måneder. Og de kommer ud på det åbne hav og driver mere end næsten 3.000 kilometer mod syd på denne isflage. Og til sidst må de også skifte over til en anden. Den bliver så lille, og til sidst må

de skifte over til en anden isflage. Og der er sådan nogle episoder, hvor det bliver storm. Til sidst har de også kun én træbåd tilbage, som er beregnet til otte personer. Og de må prøve at holde sig fast til båden, mens den isflage, de er på, bliver oversvømmet af de dønninger, der kommer ind fra blæsevejret. De store bølger, der kommer ind. Og de står i vand til midt på livet og holder bare fast i denne båd på denne drivende flage. Det er sådan nogle episoder, som de også kommer ud for på denne tur.

Bjørn: Og Pauline, du fortæller det med samme ro, som Hans Hendrik også beskriver det. Det er jo helt ufatteligt. Og han fastholder roen med fem små børn ved sin side.

Pauline: Ja.

Bjørn: De prøver også at komme i bådene på et tidspunkt. Jeg husker, at John også falder i vandet og er ved at dø af kulde?

Pauline: Ja. Det er helt utroligt, hvad de kan holde til. Men så en engang i april måned, så ser de sådan et dampskib, som så ikke ser dem. Og de oplever flere gange at se nogle både. Der går nogle dage, hvor de faktisk ser flere både. Men den 30. april, tror jeg, ser de et skib, som åbenbart også ser dem. Det er så et sælfangstskib, Tigris, som de kommer op på. Og jeg tror, mandskabet er 120 personer. Lige pludselig fra det ene øjeblik til det andet, så står de i en helt anden verden og bliver beværtet og får mad serveret på dette skib. Det bliver så deres redning.

Bjørn: Skibet sejler til USA.

Pauline: Ja. De bliver først sejlet ind til Newfoundland, fordi skibet hører til der. Og så senere bliver de sejlet til Washington, hvor de faktisk bliver sat for en undersøgelseskommission. Hall er jo død. Ekspeditionslederen er død, så de kommer for en undersøgelseskommission, som skal udrede, hvad der er sket på denne ekspedition. Og senere bliver de jo sendt tilbage. Hans Hendrik ønsker at komme tilbage til Upernavik. De spørger ham ellers, om han vil til Qeqertarsuatsiaat, hvor han oprindeligt kommer fra. Fiskeræsset. Men han vælger så at tage tilbage til Upernavik.

(Musik)

Bjørn: Og Pauline, med alle de ufattelige episoder, han allerede har været igennem - man skulle tro, han havde ni liv - så, ikke nok med det, tager han afsted igen på en stor ekspedition med George...?

Pauline: George Nares. Ja, det lyder ellers som om, at han ikke er særlig interesseret. Han har heller ikke særlig meget lyst til at forlade sin familie. Men han virker meget autoritetstro og føler ikke, at han kan sige nej, når han bliver spurgt om den slags ting om at tage med på ekspeditioner. Han var meget tjenestevillig.

Bjørn: Var han alligevel drevet lidt af eventyr? Eller meget? Nu siger du, at han havde svært ved at sige nej. Jeg har læst Anders Odsbjergs bog "De Uundværlige", som også handler blandt andet om Hans Hendrik. Og der skriver han, at han absolut havde eventyrblodet i sig, Hans Hendrik. Og det var meget dette med naturen, som du også skrev. Altså, han elskede at se nyt land og opdage ny jagt, nye dyr osv. Man skulle jo tro, at han havde set nok med alle disse dramatiske oplevelser. Men alligevel tænker han "Der er måske lige én til ekspedition i mig."

Pauline: Jeg tror, at når man har været ude på sådan nogle ekspeditioner og har oplevet den fantastiske natur sådan nogle steder - og det med at se det næste næs, og hvad der er bag det - jo altid er noget, der er tillokkende. Det tror jeg bestemt også har trukket i ham.

Bjørn: Pauline, Nares-ekspeditionen bliver jo også endnu engang dramatisk. Der er andre ekspeditionsmedlemmer, der er ved at dø. Hans Hendrik har det ikke nødvendigvis særligt godt med resten af besætningen. Er det på denne ekspedition, hvor han faktisk vælger at gå? Altså at forlade dem?

Pauline: Ja, det gør han faktisk. Ja, det er det. Det er faktisk den ekspedition, hvor han føler sig bagtalt og føler sig lidt dårligt behandlet. Og han savner sikkert også sin familie og tænker meget på dem, så han forlader skibet. Han går fra det og bygger sig en snehytte. En snehule. Men i snehulen fortryder han faktisk lidt. Og han er måske ikke sikker. Han tænker sikkert også på sin familie. Så bliver han der og tænker, at de nok vil finde ham. Og det gør de så også.

Bjørn: Jeg husker, at Nares efterfølgende sender nogle ekspeditionsmedlemmer ud. Jeg ved ikke, om det er på slæde. Men jeg tror faktisk, det er med slæder, som de selv trækker, hvilket også får meget kritik i eftertiden. For englændere mener på dette tidspunkt, at man ikke skal rejse som inuit gjorde. De føler, de er overlegne og har deres egne teknikker, og det kommer til at gå grueligt galt. Der er flere ekspeditionsmedlemmer, der er ved at dø. Og Hans Henrik tager ud og redder flere af dem. Redder dem primært ved også at finde mad til dem, da de ligger der og også er ved at dø af sult. Det fik kritik i eftertiden. Knud Rasmussen skriver blandt andet, at disse sejre havde omkostninger. Altså, de kom ud og fik videnskabelige sejre, hvis man kan sige det sådan. Altså ekspeditionen. Men medlemmerne fik skørbug og forfrysninger og var selvfølgelig udmattede og ved at dø. Og Knud Rasmussen skriver: "At de i stedet for deres egne nydannede erfaringer havde taget i brug af Hans Hendrik og dennes enestående viden for hans flerårige opholdt blandt [det ord bruger de så på dette tidspunkt] polareskimoerne, ville det sikkert ikke blot have reddet menneskeliv, men ekspeditionen havde også givet helt andre resultater."

Pauline: Ja. Det er rigtigt. De skulle simpelthen have brugt de lokale inuit meget mere - og sådan nogle som Hans Hendrik - de andre ekspeditioner. Så ville det have gået dem meget bedre.

Bjørn: Skriver Hans Hendrik noget om det? Er han vred over, at der ikke bliver lyttet til ham?

Pauline: Nej, jeg tror faktisk, der er meget lidt vrede i Hans Hendrik. Han er nok meget overbærende. Han er meget ydmyg. Jeg opfatter ham som en meget ydmyg person, som også er meget autoritetstro. Han gør det, han får besked på.

Bjørn: Efter Nares-ekspeditionen møder han svenske Nordenskiöld, som på dette tidspunkt også er på vej for at opdage nord. Jeg kan ikke huske, om de rejser sammen. Nordenskiöld har i hvert fald hørt om Hans Hendrik og vil også gerne rejse med ham. Hvordan var det, det var? Rejste de sammen?

Pauline: Nej, det gjorde de ikke. Faktisk møder Nordenskiöld Hans Hendrik, da han sejler i en båd syd for Qeqertarsuaq, Diskøen. Og så får han ham op på sit skib og vil gerne hyre ham som lods, fordi det skib, "Sophie", han sejler med, skal op til Kap York-

Avanersuaq-området. Og det indvilliger Hans Henrik i, hvis det kun bliver for sommeren. Så han bliver sat af igen. Og så sejler Nordenskiöld ind til kysten ved Aasiaat, hvor han bliver sat af og skal på en ekspedition oppe på indlandsisen. Og mens han er deroppe, bliver Hans Hendrik hentet, og så sejler de op til Avanersuaq, Kap York. Men der er allerede meget dårlige isforhold i Melville-bugten, så de kommer ikke så langt nordpå. Og de sejler så tilbage igen. Og så bliver Hans Hendrik sat af i Qeqertarsuaq. Det er så hans sidste ekspedition. Og så sejler skibet videre og henter Nordenskiöld, som faktisk fortsætter videre til Østgrønland.

Bjørn: Jeg tænker, Pauline, at her afslutningsvis kunne jeg stille dig spørgsmålet "Hvad lærte de opdagelsesrejsende af Hans Hendrik?" Det har Knud Rasmussen næsten i italesat ret godt. Altså, i hvert at Nares ikke lærte af Hans Hendrik, og at det derfor gik galt, og folk nærmest døde undervejs på ekspeditionen.

Pauline: Ja.

Bjørn: Nu har vi andre hørt en fantastisk historie om en mand, som desværre formentlig er kendt af meget få. Jeg kan huske, at du forud for dette interview fortalte mig, at du, da du havde lavet denne serie for KNR i 2015-18 om de grønlandske ekspeditionsmedlemmer, faktisk blev stoppet på gaden. Og folk takkede dig. De sagde "Vi kendte slet ikke disse historier. Tak, fordi du har fortalt os dem." Prøv at fortælle om nogle af de mennesker, der stoppede dig på gaden. Hvad sagde de?

Pauline: De var jo slet ikke klar over, at der havde været endnu inuitiske deltagere på mange af disse arktiske ekspeditioner, og at de har udrettet så meget på disse ekspeditioner, som der blev fortalt om i denne udsendelsesrække, jeg lavede hos KNR sammen med Malínánguaq.

Bjørn: Hvad blev du selv mest overrasket over, da du lavede den serie?

Pauline: Jamen, jeg blev faktisk overrasket over, at der havde været så mange med. Der var mange ukendte mennesker med, som vi ikke har hørt om. Nu kan jeg ikke lige huske navnene på dem. Jeg forstår jo godt på en måde, at Hans Hendrik er lidt betænkelig ved at tage med på nogle af disse ekspeditioner. For i disse år er der for eksempel to mænd fra Qeqertarsuatsiaat syd for Upernavik, som omkommer ved en ekspedition.

Jeg tror, det var ved Lady Franklin Bay deroppe på Ellesmere Island det første polarår. På de ekspeditioner, der blev lavet der. Der er der to mænd, som omkommer, for det jo virkelig er strabadserende at være ude på disse ekspeditioner.

Bjørn: Du må have fået lyst til at grave endnu flere historier frem.

Pauline: Ja, det er da spændende at høre disse ufortalte historier. Og så også med det blik og den viden, vi har i dag... I den kontakt, der har været imellem de inuitiske og de udenlandske ekspeditioner har der i starten sikkert været mange misforståelser, og de har ikke forstået hinanden. Også på grund af deres kulturelle forskelligheder. Og med den viden, vi har i dag, at kunne prøve at finde tilbage til, hvor det er, det er gået galt. Hvad er det, der er blevet misforstået?

Bjørn: Nu har du de sidste par år dykket ned i disse historier, og nye mennesker og navne og erfaringer og kundskaber dukker op. Hvad står klarest, Pauline? Hvad lærte de udenlandske ekspeditioner af inuit på deres store ekspeditioner?

Pauline: Jamen, jeg tror, at det vigtigste, de lærte, jo var at de ikke kunne klare sig uden den teknologi, som inuit havde for at kunne klare sig i Arktis. Og den viden, de havde for at kunne overleve i den ekstreme arktiske natur. Jeg tror slet ikke, at vi kunne have fået alle disse historier, vi taler om nu - disse ekspeditioner - hvis ikke de havde brugt inuit og deres teknologi i deres ekspeditioner. Og deres viden, selvfølgelig også.

Bjørn: Og med de ord, så siger jeg tusind tak for, at du var med hele vejen fra Nuuk. Jeg har siddet her bag mikrofonen og nikket til mange af de sidste ting, du fortalte. Så tusind tak for det, Pauline.

Pauline: Det var så lidt.

Bjørn: Den Yderste Grænse er produceret af Juhl og Brunse for Vores Tid og 24Syv med Lucas Francis Claver som slædehundekusk på lyden. En særlig tak til NKA, Grønlands Nationalmuseum og Arkiv, og KNR. Du kan finde serien og andre spændende historiske podcast ved at søge på Vores Tid i din podcast-app.